

rob de graaf

queens

Personages:

Maria Stuart

Elizabeth 1

Sileas

elizabeth Ben jij dat, Sileas?

Ik zie slecht in de schemer

Toch heb ik ze verboden om de kaarsen aan te steken

Vandaag wil ik geen licht, hier om me heen

sileas Maria zag er prachtig uit, daar had ik voor gezorgd

Strakke onderkleding droeg ze en een zwartfluwelen mantel

Laag gesneden bij de schouders, zodat haar weerloze hals goed te zien was

Ik had een nieuwe pruik voor haar laten maken

Donker Aziatisch haar, weelderig als glanzende zijde

Maria

Alles is haar afgepakt

Maar ik verzeker u, Elizabeth: haar waardigheid heeft ze behouden

Daar, op een harde houten stoel, te wachten op wat haar aangedaan zou worden - daar zat een koningin

elizabeth Koningin?

Koningin van wat?

Laten we daar niet mee bezig blijven, Sileas, alsjeblieft

Niet nu zij niet meer bij ons is

Ik zeg het je nog een keer: wat zij had willen zijn, Maria, dat was ze niet - dat is ze nooit geweest

De enige koningin van al wat Brits is - die koningin zit hier voor je

sileas Vanaf mijn plek ergens tussen de gordijnen nam ik alles waar
Daar zat ze - een trotse ruïne
Een glanzend en waardig monument dat zijn verwoesting door
barbaarse handen tegemoet zag
Een zaal vol opgewonden Engelsen
Die wilden zich niet laten ontgaan wat hier te gebeuren stond
Beschaafde Engelsen
Weldoorvoede en met zichzelf tevreden Engelsen
Vandaag zouden ze bloed zien
De hoogste rechter stond op
Een ambtenaar zonder gezicht, meer was die man niet, met een
stem als van oud perkament
Hij las de beschuldigingen voor
'Maria machtszoeker
Maria landverrader
Maria onrustaanstichter
Maria samenzweerder
Maria godsdienstdwaler
Maria mannenmoordenaar
Maria, de betwister van Elizabeths positie...-'
Na die lange rij van ongerijmdheden
Werd haar nog een keer gevraagd of ze zich schuldig achtte
Maria keek die bleke rechter aan
Ik zag het vuur dat in haar brandde en toch sprak ze heel rustig
'Ik ben Mary, Queen of Scots,' zei ze en heel de zaal viel stil
'Ik eis ook vandaag nog dat mij de waardigheid wordt gegeven die
me toekomt

Eén rechter slechts erken ik - en die zetelt niet hier op aarde'
Nog veel meer wilde ze zeggen, maar de rechter ontnam haar het
woord

Daarna werd het vonnis uitgesproken - iedereen wist al wat zou
komen en toch klonken de woorden als een plotselinge schreeuw
die de rust van een nachtelijk kerkhof verstoort

'Dood door de bijl'

Maria bleef rustig en keek om zich heen

Alsof zij alleen maar getuige was en niet de hoofdpersoon van dit
treurspel

elizabeth En vind jij dat een verdienste?

Dat ze ook in het laatste uur van haar leven niet tot inkeer en
inzicht kon komen?

sileas Maria was Maria - en tot op het laatst is ze Maria gebleven

Als ze begrijpt dat het nu zover is staat ze zelf op en loopt naar het
schavot

De knechten van de rechtbank houdt ze door haar waardigheid op
een afstand

Drie treden op en daar staat ze

Haar rug naar die zaal vol begerige bloedzoekers

De beul loopt naar haar toe, volgens voorschrift

Deemoedig vraagt hij haar verschoning voor zijn daad

Een daad die hij niet wil verrichten, maar die hem opgelegd is

Vergeeft zij hem?

Maria richt haar hoofd op

Rustig klinkt haar stem als ze de man aanspreekt

‘Kunt u zichzelf vergeven, meneer?’

Dat is de vraag - en die moet u beantwoorden’

De man blijft nog staan, hij wacht - maar uit Maria komt geen woord meer

Haar open, niet door angst bewolkte blik en haar minachting zijn alles wat ze nog te geven heeft

Hij loopt nu om Maria heen

Pakt de bijl die hem wordt voorgehouden

Het scherpgeslepen staal blikkert alsof juist daar het zonlicht op valt

Nog stiller wordt het in die grote zaal

Totdat er plotseling een protestantse geestelijke naar voren komt, die Maria aanbiedt om zich in dit uur van haar dood alsnog tot de Reformatie te bekeren

Maria antwoordt niet maar begint hardop haar Latijnse gebeden uit te spreken

‘Maria...-’

Ze roept hartstochtelijk Maria aan, die voor haar de moeder van alle lijdende vrouwen is

Steeds luider klinkt haar stem, die dominee met zijn zalvende gepreek komt daar niet bovenuit

Totdat zij beiden stil vallen

Maria legt haar hoofd op het zwarte kussen - alsof ze moe is en wil rusten

De beul heft zijn bijl

Misschien is het verbeelding, maar ik
zou kunnen zweren dat ik het suizen hoor, vlak voordat het
doodswerktuig zich in Maria's vlees dringt
De eerste slag veroorzaakt enkel een diepe wond
Weer gaat de bijl omhoog
Een tweede klap - en ja - nu valt het hoofd

Er zijn dingen die niet moeten gebeuren
Dingen die geen mensenoog behoort te zien
Dingen waarvan we verdienen dat ze ons bespaard blijven

En er zijn ogenblikken waarop we tekort schieten
Ogenblikken waarop we elkaar geen bescherming bieden
Dit is zo'n ogenblik: ik heb mijn meesteres niet gediend, in deze
laatste minuut van haar leven
Ik heb haar blik niet gezocht
Ik heb haar gezicht niet willen zien
Zij heeft niemand kunnen aankijken

Pas als ik weet dat het gedaan is durf ik mijn blik weer naar het
schavot te laten gaan
Uit de romp zonder hoofd stroomt het bloed in een trage stroom,
als lava uit de vulkaan
Maria leeft niet meer, haar lichaam is verwoest
Net was daar nog een mens te zien - nu rest niets anders dan
geschondenheid
Zo, Elizabeth

Zo is het gegaan

Precies zoals u het wilde

De knecht van de beul pakt het hoofd uit de bak waarin het is
gefallen

In officiële triomf tilt hij het hoog op, zodat iedereen dit dode
gezicht kan zien

Ik...-

Ik schaam me, Elizabeth

Blijkbaar heb ik iets niet goed gedaan

Want als de knecht het hoofd bij de zwarte haren oppakt raakt de
pruik los

Het hoofd van Maria, dat op een paar vaalgrijze plukken na kaal is,
rolt voor zijn voeten

Zo nietig, zo nietswaardig is die dode schedel

De stille zaal komt tot leven

De brutale Engelsen juichen als ze deze laatste vernedering zien

Zij lachen - en ik huil

Weet u zo genoeg, Elizabeth?

Maria is dood - daar was het om begonnen, toch?

elizabeth Ik ken jou, Maria

Ik ken je en ik herken je

Omwille van onze verwantschap ben ik naar jou toe gekomen

God alleen weet wat er nog voor verschrikkelijke gebeurtenissen
tussen ons in komen te staan

Toch weten wij zoveel van elkaar

Ons bloed is nauw verwant

maria Als je me kent

Als je iets van mij weet

Als wij van één bloed zijn

Waarom kwel je me dan?

elizabeth Dat doe je zelf, Maria, en dat doen

de omstandigheden

Ik wil dat je weet dat het verstand regeert

Altijd koel en nooit oververhit

Alles wat gebeurt moet gebeuren

De klok loopt en wij mensen kunnen alleen maar naar de wijzers
kijken

Na één komt twee en zo door - totdat we bij

de twaalf zijn en het weer opnieuw begint -

alles heeft zijn orde, alles is noodzakelijk

maria Nee, Elizabeth

Wat jij zegt is een leugen - of op z'n best een illusie

Ik weet dat het verstand nog nooit heeft geregeerd
Altijd is het ondergeschikt aan de drift van het bloed
Aan de grilligheden van het gevoel
We denken dat we helder zien
Maar wat ons voor ogen komt zijn beelden uit een droom
De droom van hoe we het willen hebben
De droom van waar en wie we willen zijn
elizabeth En wat is jouw droom dan geweest?
Waar heeft die je gebracht?
maria Ik heb door de jaren heen ervaren, Elizabeth: ook als hij niet
uitkomt heeft een droom zijn waarde
De droom vliegt waar het verstand alleen maar kruipt
elizabeth Goed - laat ik dan naar mijn troon gekropen zijn - ik zit
er nu toch stevig op
Terwijl jij jezelf hoog in de lucht te pletter hebt gevlogen tegen
ijswolken van onmogelijkheid
maria Liever hoog in het rijk van de dromen dan dicht bij de grond
in trage alledaagsheid
elizabeth Maria en Elizabeth
Elizabeth wel, Maria niet
Ik heb voor een land gezorgd
Ik heb mijn volk en God gediend
Nooit is Engeland sterker geweest dan vandaag
En wat deed jij, ondertussen?
Jij hebt gedroomd over de kerk van Rome
Jij hebt je vastgedraaid in armzalige strategietjes
Jij leefde met mannen

Je sliep met ze alsof je een meid van de straat was
Dom als een dier ben je achter de drift van je bloed aan gelopen
maria Als mij dit land zou zijn gegeven, dit Engeland, dan was ik
zeker een ander geweest - maar dat is me niet gegund
Alles wat ik ooit had kunnen bezitten
Alles wat me door mijn afkomst en door de geschiedenis beloofd
was
Alles waar ik recht op had
Dat alles heb ik niet gekregen
Mij is zoveel kwaads aangedaan, door...-
elizabeth Door wie?
Door wie, Maria?
Maak je zin maar af - en we weten allebei met welke naam
Wij zijn zelf de bouwers, zelf de slopers van ons leven
Niet een ander, maar jezelf moet je de schuld geven van wat jou
overkomt
maria Zulke dingen kun jij misschien zeggen
Jij in je eentje, hoog en ongenaakbaar op je koninginnentop
Maar ik heb altijd met anderen rekening moeten houden
Ik ben altijd afhankelijk geweest
Ooit heb ik geregeerd maar die waardigheid is me afgenomen
Bij helder daglicht heb ik vooruitzichten gekoesterd, maar ik heb
me naar het donker laten leiden en daar zag ik niets meer...-
Ik heb slopers hun werk laten doen, ik heb naar profiteurs
geluisterd
Niemand stamt zo volop van Koning Henry af als ik dat doe

Toch hebben ze me weg gehouden van de troon toen die leeg
achterbleef

Ze...-

Altijd weer ze...-

Altijd weer die anderen met hun honger naar macht die nooit te
stillen is

Diezelfde anderen zijn het die mij straks in de koude armen van de
dood zullen leggen

Ach - wat zeg ik?

De anderen?

Die anderen hebben echt wel een naam

Ik heb het over jou, Elizabeth

Jij

Jij bent het, meer dan wie ook

Het is Elizabeth die beleefd naar me glimlacht

Het is Elizabeth die de sleutel heeft van de kamer waar ik
vastgehouden word

Het is Elizabeth die mij mijn leven niet gunt, die mij mijn rechten
onthoudt

elizabeth Het is de klok die loopt, het is de klok die twaalf slaat -
en wie van ons is daarvoor verantwoordelijk?

Ik ben dat niet - en zeker niet alleen

Die dingen liggen ingewikkeld, Maria
maria Ik word onthoofd

Wat is daar ingewikkeld aan?

sileas Ik maak me zorgen, Maria

Ik heb vannacht gehoord hoe u bleef stommelen, daar in uw kamer, in plaats

van dat u rustig sliep

Ik heb uw hoofd tegen de muur horen bonken en ook hoorde ik u snikken

Ik zie hoe iedere dag de kringen onder uw ogen dieper en donkerder worden

Zo gaat dat niet, Maria

Zo moet u niet leven

maria Waar bemoei jij je mee?

Zo gaat het niet?

Zo moet het niet?

Hoe gaat het dan wel?

Hoe moet het dan wel?

Kun jij me dat soms vertellen?

Jij hebt geen zorgen, jij leeft rustig door, jij wordt zo oud dat je rug straks krom gaat staan en je tanden uit je mond vallen

Heerlijk, lijkt me dat

Benijdenswaardig, ben jij

Maar ik ga dat niet halen

Ik ben een kaars en de slang die Elizabeth heet blaast mij straks sissend uit

sileas Toch...-

Toch valt ze me alleszins mee

Ze is - hoe zeg ik dat zonder u pijn te doen - ze is op haar manier vriendelijk, ze behandelt mij niet slecht - ze praat heel weloverwogen

Ze is een echte koningin, dat laat zich niet ontkennen

maria En je wilt mij geen pijn doen, zeg je?

Lekker is dat

Steek maar, met je mes - Maria heeft een dikke huid, Maria moet overal tegen kunnen...-

sileas Wat vindt u eigenlijk van Elizabeth?

maria Wat denk je, Sileas?

Wat vindt de boom van de kettingzaag die hem velt?

Maar - ik geef toe...-

Ik had haar nooit gezien

Ik kende alleen maar de beschrijvingen

Die waren grievender dan hoe ze er in werkelijkheid uitziet

Ik stelde me een soort boerin voor, zo'n zware Engelse

plattelandsvrouw die is gaan lijken op de koeien die ze melkt en schapen die ze hoedt

Ik stelde me dat haar van haar voor, rood als het vuur dat oplaait in de hel

Maar - ik vervloek mezelf dat ik het toegeef - ik moet het wel met jou eens zijn: hoe slecht, hoe verdorven en bloeddorstig ze is, dat kun je niet meteen aan haar zien en aan haar gedrag is dat niet altijd merken

sileas Misschien moet u toch nog een keer met haar praten,
gewoon, heel rustig, zoals vrouwen van gelijke stand dat kunnen
doen

maria Ik heb dat al eens gedaan - het was me niet onaangenaam,
dat geef ik toe

Maar toen het voorbij was voelde ik me toch smerig

Er hing een geur van lafheid om me heen

Ik had verbondenheid nagebootst met wie mijn tegenstrever is

Ik had haar machtsperversie genegeerd

Ik had zelf het touw ontkend dat om mijn hals zit en dat door haar
hand wordt vastgehouden

sileas Ze heeft iets sneus, vindt u niet?

Zo'n vrouw die alles doet voor haar functie

Zo'n vrouw die sterker moet zijn dan ze is

Zo'n naar grote hoogte geduwde vrouw, die zich zonder man of
kind moet staande zien

te houden in de wereld

Altijd mensen om zich heen, maar altijd helemaal alleen in haar
eigen kamer...-

maria Daarover heb ik het ook nog met haar gehad en...-

Ach, ik wil daar helemaal niet aan denken - wat zit jij mij nu aan
te praten?

Wat kan mij haar alleen-zijn schelen en wat zal ik me druk maken
om de moeite die ze heeft om haar van een ander gestolen rol te
spelen?

Wat maakt het mij uit dat haar bed maar half beslapen is?

Dat de koele lakens altijd wit en schoon blijven?

Ik denk liever na over mezelf - een ander onderwerp interesseert me niet

Ik denk na over hoe ik hier gekomen ben

Hoe klein de kansen zijn dat ik hier ooit nog vandaan kom

sileas Geen mens moet alleen maar aan zichzelf denken

maria Geen bediende moet mij willen vertellen wat me te doen staat

sileas Ze heeft iets heel moois, Elizabeth - dat ziet u toch ook?

Die delicate huid - het lijkt wel witte zijde

Dat open gezicht, die ogen waarin helder verstand straalt en een scherp oordeelsvermogen

Die smalle, schone handen - daaraan kun je zien dat ze gewend is om met inkt en papier om te gaan

maria Wat is dat met jou, Sileas?

Ik heb allang begrepen dat jij op zoek bent naar een nieuw baantje, voor als ik straks in tweeën gehakt de grond in ga

Lukt het al een beetje?

Je lekker bij Elizabeth naar binnen likken?

Bah

Misschien kun je, zolang mijn hoofd nog op mijn romp staat

Misschien kun je iets minder opzichtig lonken naar de nieuwe macht

sileas Ik hoor bij u, Maria, dat weet u heel goed

Zolang het nog kan zal ik bij u blijven horen

Ondertussen beschrijf ik alleen maar wat ik waarneem

Wanneer ik koninklijke waardigheid zie, dan noem ik het zo

maria Heb je dan helemaal geen gevoel?

Geen gevoel voor mij?

sileas Mensen zoals ik kunnen zich weinig gevoeligheid veroorloven,

Maria

maria Ga maar weg, Sileas

Uit mijn ogen

Ik praat nog liever met de muur daar, dan met jou

Misschien dat die stenen wel begrijpen wat ik te doorstaan heb

sileas Ik zal melk voor u warm maken

Daar wordt u rustig van

elizabeth Ik weet dat jij mij haat en minacht, lieve nicht

Ik weet dat jij in mij niets anders ziet dan een knecht in dienst van de dood

Maar geloof me, Maria

Ik heb eigenlijk het beste met je voor

Jouw pijn is mijn pijn

Ik begrijp zo goed wat je mist...-

maria Waar ben je op uit, Elizabeth?

Als je iets van me wilt, zeg het dan liever, zonder omwegen

elizabeth Ik heb mijn raadgevers, Maria

Geen koningin heeft de macht om de mannen die om haar heen staan te negeren

Zoals jij met de mannen in jouw leven had te maken...-

maria En zij met mij, vergeet dat niet

Wij vrouwen hebben onze eigen kracht

Met vrouwenscherpte kun je minstens zo ver komen als met mannenspielen en mannendrift

elizabeth Val me even niet in de rede, ja?

Zoals jij met Bothwell en Darnley en Rizzio en met zoveel anderen te maken hebt gehad

Zo verzamelen ze zich ook rond mijn troon

En, net al bij jou, ze zouden me tot in mijn bed opzoeken, als ik ze tot zover toe liet - maar jij weet dat ik zo niet ben

Die mannen geven mij raad, ze hebben het beste met me voor
En ze hebben mij keer op keer verteld dat jij het grote gevaar
bent, voor mij

Jij, Maria

Al die keren heb ik ze tegengesproken

Ik heb gezegd: ik ken Maria

Ik ben net als Maria

Als je mij met haar laat praten

Als je het aan mij overlaat om haar te overtuigen

Dan komt alles goed

Ik ben ervan overtuigd dat zij mij - en ons allemaal - gerust kan
stellen

Dat ze mij niets misgunt

Dat ze allang geen koningin meer wil worden en dat ze er alleen
nog naar verlangt om in vrede te leven

Dat een rustige ouderdom nog haar enige ambitie is en...-

maria Heb je dat tegen ze gezegd?

Tegen die opgeblazen adviseurs van je?

Dat heb je gezegd, terwijl je wist dat het niet waar is?

elizabeth Ik zei het, omdat ik wil dat het zo is

Ik wil jou redden Maria, ook nu nog

Ik wil hopen dat dat nog altijd mogelijk is

Ik wil jouw bloed niet zien

Ik slaap slecht bij de gedachte aan wat er met jou dreigt te
gebeuren

En ik ben bang dat ik, als het straks eenmaal is gebeurd en als ik niets heb kunnen doen om het tegen te houden, dat ik dan helemaal niet meer slaap

Jij bent mijn nicht, Maria

Je hebt toch gehoord wat ik zei?

De pijn die jij hebt voel ik ook

Ergens hoor je bij mij

maria Hoe wil je dat ik daarop reageer?

Zeg het maar - jij hebt de macht

elizabeth Ik wil dat je me gelijk geeft

Dat je je neerlegt bij hoe het voor ons

beiden is gelopen

Als jij nu zou zeggen...-

Als jij je uitspreekt, in duidelijke woorden

en zonder dubbelzinnigheid...-

Als je luid en duidelijk verklaart dat jij

Elizabeth niets misgunt

Dat je afstand doet van al je ambities en pretenties

Als je verklaart dat je niets anders wilt zijn

dan de gevallen koningin van Schotland

die hier in Engeland te gast is

Als je Maria wilt zijn en anders niet...-

Dan - dat kan ik je beloven - dan span ik me in om jouw leven te behouden

maria Je wil dus dat ik lieg, dat ik mijn positie verloochen?

Alleen maar omdat ik jouw nachtrust bedreig?

elizabeth Je doet me onrecht, Maria

Ik wil dat je leeft, omdat het leven het kostbaarste, het enige
geschenk is dat wij krijgen

Ik wil zuinig omgaan - met mijn eigen leven
en het jouwe

maria Geef mij alsnog de positie die me toekomt

En als dat niet meer gaat - ik ben echt niet dom, Elizabeth...-

Als ik geen koningstroon meer krijgen zal

Erken dan in ieder geval dat jij je hebt toegeëigend wat voor mij
bestemd was

Geef dat toe en ik beloof je: van mij heb je geen last meer,
overdag noch 's nachts

Of - aan jou de keuze - of onthoud me die genoegdoening en ik zal
de rest van jouw dagen als een giftig insect om je heen blijven
draaien

Dan gun ik jou geen rust

elizabeth Alsjeblieft, Maria

Hoor je?

Ik vraag jou iets

Alsjeblieft, Maria

Wees niet zo wreed en bied mij een uitweg

Jij...-

Je bent toch katholiek?

Daar ben je toch nog altijd trots op?

Neem dan een voorbeeld aan de vrouwen in het klooster

Die zijn ook gelukkig doordat ze van zoveel afzien

Wees als zij: geen machtswil, geen eigen plannen, geen mannen om
hen heen

Zeker geen mannen in hun bed...-
Van alles afstand doen, dat maakt ze sterk
Word als zij: een vrouw die bidt en afwacht
maria Die kloosterzusters zijn sterk doordat God hen steunt, net
zoals hij mij steunt in al mijn streven
God, Elizabeth
De enige God, die jij niet wenst te erkennen
elizabeth Nogmaals, Maria: alsjeblieft
Geef het op
Je weet allang dat je nooit meer ergens komen zult
Dat jouw aanspraken op welke macht of positie dan ook geen
enkele kracht meer hebben
Je weet dat wat jij voor een recht doorgaande weg hield een
doodlopende steeg blijkt te zijn - en nu kun je niet verder
Je weet het, Maria
Je hoeft het alleen maar toe te geven
maria Was dat alles, Elizabeth?
Mag ik dan nu gaan?
Terug naar mijn kale kamer?
Ik laat je liever alleen, dan kun je nadenken over je daden - of over
je dadenloosheid
Ik zeg het nog eens: in het donker van jouw slapeloze nacht zal
mijn verschijning je gezelschap blijven houden
Ook als ik er zelf niet meer ben

maria Vanaf de dag waarop ik ben geboren
Heeft op mij het leven zijn gewicht gedrukt
Het koninklijke leven
Een leven in gevangenschap
Maria
Maria, de pop
Maria, het beeld
Maria, zachte was waarin iedereen zijn stempel dacht te kunnen
drukken
Denk maar niet dat dat gemakkelijk is geweest
Ik heb nooit een kind kunnen zijn
Niets kon ik nog, geen woord wist ik te spreken - maar tot koningin
van Schotland hadden ze me al uitgeroepen
Steeds is er naar Maria gekeken
Steeds werd er op mij gelet
Altijd weer werden er plannen voor mijn leven gemaakt
Niet voor de liefde zou ik leven, niet voor de vrijheid of het
avontuur
Maar voor het lot van mijn land
Maria Stuart zijn was een taak die ik ernstig moest nemen
Had ik daar blij mee moeten zijn?
Nee, dat kon ik niet
Maria

Ik heb altijd geweten hoe bijzonder ik was

Maria

Maria en macht - die woorden hebben met elkaar te maken

Maar Maria en onderdanig, of Maria en onopvallend - dat gaat niet samen

Toch zit ik hier nu - in mijn eentje in een tochtig kasteel

Met zoveel verwachtingen en met zoveel eisen die aan me werden gesteld ben ik opgegroeid

Ik was het kind dat op zachte doeken werd gelegd - en dat daarna meteen rechtop moest lopen - 'Hoofd omhoog, Maria!'

Op mij werd voortdurend gelet

'Met Maria wordt alles mogelijk,' zeiden ze

'Door Maria kan de toekomst richting krijgen'

'Als zij eenmaal stevig op de troon zit wordt het allemaal mogelijk:

Schotland en Engeland, Schotland en Frankrijk, Schotland en het verre Spanje, Schotland en de paus in Rome'

'Met Maria maken wij van dit stugge Schotland een macht die meetelt in Europa'

Ik wist nog niets, maar ik begreep al heel snel dat ik het voorwerp van begeerte was en dat er om mij heen voortdurend van alles bewoog

Ze hebben mij naar Frankrijk gebracht

Daar mocht ik wel gewoon een meisje zijn - daar hielden ze er van als ik speelde en rende

Frankrijk was zacht: ik genoot van het fluweel dat de muren bedekte, van de zomers die mild waren, van de kleuren van het land, zoveel roder en geler dan ik in Schotland gewend was

Hier sprak ik Frans en die buigzame taal paste bij me

Ik ben in Frankrijk gelukkig geweest -

maar een kind begrijpt pas zoveel later

wat geluk is

Nu ik me dagelijks stoot aan wat hard is

weet ik wat ik toen heb gehad

Er werd om mij gegeven

Ik zou koningin van Frankrijk worden, iedereen wist het

En ook de verlegen kroonprins die ik leerde kennen moest begrijpen

dat ik het was die men voor hem bestemd had

sileas Maria

Mevrouw

Het is al laat in de ochtend

De zon staat hoog

De dag is helder

Wordt het geen tijd voor u om op te staan?

U moet - als ik het zeggen mag - u moet niet blijven mijmeren over
dingen van ver weg en lang geleden

U moet niet alleen maar zien wat ontbreekt

U moet zich niet warmen aan het vuur van gisteren

maria Waarom niet?

Vroeger leefde ik en nu niet meer

Ooit was het licht en nu is het donker

Je weet het, Sileas - je weet het net zo goed als ik

Men heeft mij ter dood veroordeeld - twee koninginnen is teveel

voor deze eilanden en Elizabeth is de sterkste

Dus - waarom zou ik niet aan vroeger denken, toen alles nog anders was?

sileas U verliest zich langs de kronkelpaden in uw hoofd

Dat is niet goed voor u, dat weet ik

Ik, die u al zo lang kent en die al zo lang voor u probeert te zorgen

Maria, toe

Ik ben gekomen om u wakker te maken, om u mooi aan te kleden

U moet er goed uitzien, want het is vandaag zover

Zij komt straks hier aan - een bode is het zojuist komen berichten

Ze wil u dan toch een keer met eigen ogen zien

maria Elizabeth

Waarom doet ze dit?

Ze moet toch weten dat ik het niet wil?

Is het haar nog niet genoeg dat ik hier verloren op mijn einde wacht?

Is haar wreedheid pas bevredigd wanneer ze me recht in mijn gezicht heeft uitgelachen?

Elizabeth komt...

Ze komt haar vuile handen aan mij afvegen

En ik kan haar niet tegenhouden, dat weet ik heel goed

Maria machteloos

sileas We trekken u uw granaatrode jurk aan

Dat lijkt me wel gepast

En schoenen met dikke zolen - Elizabeth is groot, heb ik gehoord en u moet minstens zo groot zijn als zij

maria Ik heb een gedicht voor jou geschreven, Elizabeth

Het zou een lied moeten worden, een koninginnenlied

Wil je het horen?

elizabeth Ik denk het niet

maria Ik laat het je horen

Het gaat over jou - daar zou je toch belangstelling voor moeten hebben

Mijn haar is blond

Mijn stem is licht

Mijn greep is hard

Ik ben Elizabeth

Mijn honger is groot

Mijn machtsdrift is blind

Mijn oordeel is wreed

Ik ben Elizabeth

Mijn leven is heersen

Mijn werken is vechten

Mijn naasten zijn niets waard

Ik ben Elizabeth

Mijn hart is van ijzer
Mijn bloed is koud water
Mijn woorden zijn stenen
Ik ben Elizabeth...-

elizabeth Ja - hou maar op, ik heb 't al begrepen

Weet je nog, Maria...-

Weet je nog hoe ik jou ooit schreef?

Toen we beiden meisjes waren...-

Ik had je nog nooit gezien en toch dacht ik dat jij mijn vriendin kon
zijn

't Is lang geleden, 't was in het voorjaar van ons leven

'Mijn lieve nicht,' - dat schreef ik je

'Nicht Maria, die net als ik weet hoe zwaar het is om te worden
voorbereid op een rol in de wereld, terwijl je niet meer bezit dan
een zwak vrouwenlichaam

Het weegt zwaar, toch? Die koninklijke afkomst die op ons beider
schouders drukt

Mijn lieve nicht, laten we elkaar altijd helpen en altijd bijstaan

Laten we elkaar vertrouwen en laat het streven naar macht en
invloed nooit tussen ons in komen te staan

Ik zing nu zacht een lied, een lied over de zon, over bloemen en
vlinders

En ik verbeeld me, Maria, dat jij hier nu naast me zit en met me
mee zingt

Zal het zover ooit komen?

Zullen wij ons samen koesteren in hetzelfde ochtendlicht?

Ik hoop het, Maria - en ik geloof ook dat het kan
Europa is groot, Maria - er zal genoeg plaats zijn voor ons allebei...-'

Wie kon toen weten, lieve Maria, hoe wij ooit tegenstrevers zouden worden?

Wie heeft dat gewild?

Wij toch niet...-

maria Ik heb een vraag en die stel ik nederig en onomwonden,
Elizabeth

Doe het niet

Laad de last van mijn dood niet op je schouders

Gun mij mijn leven - je hebt zelf al eens gezegd dat er geen kostbaarder en kwetsbaarder bezit is

Laat het bij deze ene keer vragen blijven - ik wil me niet tot smeken verlagen -

Laat mij bestaan - en ik verzeker je: niet alleen mij doe je goed door mild en genereus te zijn - ook jijzelf zult daar een gelukkiger vrouw van worden

elizabeth Ik doe wat ik kan, Maria

Ik denk iedere dag na over jou

Maar verwacht van mij niet te veel

sileas Mijn overtuiging is het

Dat een mens beter onderworpen kan zijn dan leider

Alles doen wat er van me verlangd wordt - ondertussen het mijne denkend - dat is de ruimte die me gegeven is en daar ben ik blij mee

Ik heb een smal, maar overzichtelijk bestaan

Niemand die mij bedreigt

Niemand die me voor wat dan ook verantwoordelijk houdt

Kijk, Sileas, zeggen ze - nu moet je dit doen, nu is dat de plek die je toekomt en de taak die je wacht...-

Ik kijk, soms slik ik - en ik zwijg

Ik aanvaard alles wat ik van ze te horen krijg

Ik ben ze erkentelijk voor het weinige dat ze me geven

Zo is het goed - zo moet het goed zijn

Wie heeft ooit bedacht dat wij, de gewone mensen, dat wij over ons eigen lot moeten beschikken?

Dat kunnen wij helemaal niet

Zij staan hoger - daardoor zien ze meer

Zij weten zoveel dat voor ons verborgen blijft

Door een vrouw als mijn Mary, Queen of Scots, door haar stroomt ander bloed dan in mijn aderen te vinden is

Mijn overtuiging is het

Dat de mens net als het vee is

Iemand zorgt 's winters voor een droge stal
Iemand stuurt het in het voorjaar naar de wei
Iemand bepaalt in de herfst dat de tijd voor de slachtbank is
gekomen
Het vee loeit en het gehoorzaamt
Het weet, zonder dat het verder iets weet, dat dit de juiste orde
van de dingen is - met zware stappen gaat het de voorgeschreven
weg
Ik doe alles voor Maria
Zij weet hoe bijzonder ze is - hoeveel meer ze waard is dan iemand
zoals ik
Ik doe alles voor haar en tegelijk beklaag ik haar
Wat heeft haar positie haar gegeven?
Zoveel doden liggen er langs het levenspad dat ze heeft afgelegd
Ze houdt van het leven, maar ze heeft anderen hun dood in moeten
jagen
Ze wordt beschuldigd
Ze wordt klein gehouden
Ze had een hoofdrol willen spelen maar er wordt met haar gespeeld
De plekken waar ze wilde komen zijn onbereikbaar gebleven
Ze moet rekenen op het wreedste einde van haar leven
Hevig leven, heftig sterven
Mijn overtuiging is het
Dat ik me maar het beste vrijwillig dienstbaar op kan stellen
Dat ik in alle rust onderhorig ben aan wie de macht heeft
Dat ik alleen maar zelf nadenk wanneer me dat wordt opgedragen
Maria

Hoe ver zij ook boven mij verheven is, toch kan ik zeggen dat ik
hoger sta dan zij

Omdat ik vrij ben - vrij binnen de nauwe ruimte die me is gegeven

Ik ben geen slaaf van afkomst en ambitie zoals zij

Maria...

Wat kan ik voor u doen, vandaag, Maria?

En weet, Maria:

Weet dat u niets voor mij kunt doen

Weet dat u niets voor uzelf kunt doen

Daarom bent u de zwakste van ons beiden

elizabeth Ik moet je toch echt tegenspreken, Maria - en dat niet voor het eerst

Ik houd jou niet gevangen, hier

Dat heb ik nooit gedaan

ik zorg er alleen maar voor dat je een rustige plek hebt om te verblijven

Je weet dat je hier in Engeland niet veilig bent - jij met je geur van wierook en met je hang naar Roomse afgoderij

Mijn volk is heel stellig in zijn overtuigingen

Ik bescherm je tegen onverhoedse aanvallen, daarvoor zorgen de gewapende mannen die altijd in je buurt zijn

In dit huis ben je veilig

De muren zijn dik en geduldig en het woeden van de wereld is ver weg

Nee, Maria - wat je ook zegt - jij bent geen gevangene en ik heb jou nergens toe veroordeeld

Hoe zou het kunnen dat ik iets slechts begeer voor mijn lieve, mijn meest nabije bloedverwant?

Ja - je bent voor je wandaden veroordeeld, dat weet ik heel goed
Het parlement in Londen is na lange overwe-gingen tot dat besluit gekomen - en ik als koningin kan me alleen maar neerleggen bij wat die wijze mannen hebben verkondigd, uit naam van het volk dat zij vertegenwoordigen

Dat is de nieuwe tijd, Maria

Maar ik weet ook dat een vonnis, dat juist een doodvonnis er vaak
jaren op wacht om te worden uitgevoerd

En soms...-

Soms lost het zo maar op, in de ijle lucht

Niemand die het er nog over heeft...-

Zo vaak lopen de dingen heel anders dan wij, kleine mensen die
we zijn, dan wij verwachten...-

Je leeft, Maria - en God weet hoe lang het leven nog zal duren dat
jou is gegeven

maria God?

Hier in dit land zijn ze de enige God die bestaat vergeten - hier ben
jij het die ze blind willen dienen

Jij beslist

Jij speelt voor God

Jij hebt alle macht - al doe je tegenover mij alsof je vast zit aan je
parlement en aan je adviseurs

We weten allebei, Elizabeth: een woord van jou is genoeg om
ervoor te zorgen dat wat te gebeuren staat niet gebeurt

Dat de moord op Maria Stuart niet wordt gepleegd

Een gebaar van jou, een knikje van dat hoofd - en ik sterf niet,
maar ik blijf leven

elizabeth De hoogsten in het land zijn tot een oordeel gekomen

Hun koningin heeft naar hen te luisteren

Wij weten allebei, lieve Maria: vrouwen als wij bezitten hun eigen
leven niet

Wij behoren toe aan ons land, we zijn instrument van het gezag,
we zijn de functie die we uitoefenen

maria Wat je ook zegt, Elizabeth: op het moment dat jouw hand mij
slaat...-

Op het moment dat de wrede, de door niets gerechtvaardigde dood
mij treft...-

Op dat moment val ik samen met mijn positie, is mijn rol niet iets
anders dan mijn lichaam

Niet een idee of een politieke pion ligt straks op dat hakblok, maar
ik - ik die Maria heet en die ooit hield van het leven

elizabeth Je moet goed begrijpen: ik ben jouw rechter niet

Ik wil dat niet zijn en ik zou zeker niet wensen dat die gedachte
tussen ons in komt

te staan

Juist daarom ben ik naar je toe gereisd - met slecht weer en over
slechte wegen

Ik zoek jou op, Maria

Ik zoek jou

Ik zou met jou iets willen delen

Vroeger kon dat - we deelden waardigheid

We koesterden genegenheid, al hadden we elkaar nooit ontmoet

Je leefde ver weg van mij je eigen leven

Toch hield ik van je - omdat je mijn familie was, omdat je niet
zoveel anders kon zijn dan ik

En ook nu ik je hier zie, ook al ben je bitter en ook al heeft het
botte mes van de tijd jouw gezicht met diepe groeven aangetast -
ook nu nog zie ik verwantschap en voel ik genegenheid

Maar er is zoveel zachts dat een koningin van zich af moet kunnen schudden

Je moet heel goed weten - jij ook, Sileas, luister maar goed mee, want jou gaat het

ook aan

Je moet weten: ik zal altijd ontkennen dat ik hier ben geweest Elizabeth, de koningin van Engeland is nooit naar dit slot

Fotheringhay gereisd om daar haar niet te ontmoeten

Iets zo nederigs zal een koningin van Engeland beslist niet doen

Onthoud het, jullie allebei: waar Elizabeth niet gezien wordt, daar is ze niet geweest

Alleen God en wijzelf en wat verwaarloosbaar voetvolk zijn van dit bezoek op de hoogte

De laatste mijlen van de weg hiernaartoe heb ik alleen op mijn paard afgelegd

maria Als je hier niet wil zijn

Waarom ben je er dan toch?

Waarom laat je mij niet rustig stikken, hier in mijn stilte?

elizabeth Ik moest jou toch een keer ontmoeten - die zekerheid is langzaam gegroeid, als een donkere plant in mijn geest

Ik moet hier komen omdat ik wil dat je weet dat ik me zeker niet schuldig voel - dat ik een koningin ben die haar daden niet betreurt

Niet ik ben het door wie het komt dat jij straks je nek voor de beul zal moeten ontbloten

Als het zover komt

Als die doodsdood verricht zal moeten worden

Dan heb je dat aan jezelf te danken

Jij hebt macht willen hebben die je niet toekomt
Jij hebt mij mijn Engeland misgund
Jij hebt het land waarover ik regeer terug willen brengen naar het
oude en verdorven geloof van Rome...-
Jij hebt mijn zwakte gezocht
Jij hebt tegen mij samengespannen en jij hebt wie je voor jouw
ambities niet gebruiken kon vermoord
Je bent mijn nicht, Maria, je bent een vrouw als ik - maar ik weet
dat dit Brittannië een betere plek zal zijn als jij niet meer bestaat
maria Ben je uitgepraat, Elizabeth?
Of wil je het slijmspoor van je laffe woorden nog verder blijven
trekken?
Moet ik dit dulden - in mijn eigen huis?
Nee, nee - zeg maar niets - ik weet dat Fotheringhay mijn huis niet
is
Ik ben hier als jouw gast - overal in Engeland ben ik jouw gast - een
geketende, een dag en nacht bewaakte en een ter dood
veroordeelde gast
Had jij niet weg kunnen blijven, zoals je me je leven lang ontlopen
hebt?
Wat heb ik aan jouw genegenheid, wat heb ik aan jouw mooie
woorden over de band op afstand die wij hebben gehad toen we
meisjes waren?
Ik vervloek mezelf nu om iedere openhartige, in vertrouwen
gedrenkte brief die ik je in die tijd heb geschreven
Achteraf weet ik dat die woorden niet meer zijn geweest dan
warme regen die op koude, harde grond valt

elizabeth Het had anders moeten gaan

Het had anders kunnen gaan

De wereld had groot genoeg moeten zijn voor ons allebei

maria Er is in die wereld maar één troon van Engeland - en die

kwam mij toe, niet jou

elizabeth Anders, dat zeg ik...-

Maar zo is het niet beslist, Maria

Jij hebt je vastgebeten in de rechten die je denkt te hebben, maar ik zeg je: recht is niet alleen een begrip dat om ons heen zweeft, is

niet als lucht die voor iedereen vrij en onbeperkt beschikbaar is

Recht is ook wat we krijgen, wat er werkelijk met ons gebeurt

Jij kunt vinden dat het allemaal heel anders had moeten gaan

Op dat aambeeld kun je blijven hameren tot aan je laatste dag

Maar aan hoe de dingen zijn gelopen verander je niets

Geen mens kan de geschiedenis herroepen - ook jij niet, hoe hoog je jezelf ook acht

maria De dief leest de bestolene de les...-

Ik vraag het nog een keer, Elizabeth: waarom val je me lastig met wat ik van jou niet horen wil?

Ik weet zeker dat de toekomst mij alsnog de plaats zal geven die jij me tijdens ons leven hebt ontstolen

elizabeth De toekomst?

Kom op, nicht - de toekomst zal weten hoeveel goeds Elizabeth voor Engeland gedaan heeft

We leven nu, Maria

Kunnen we hier niet een ogenblik rustig samen zitten zonder meteen in de geschiedenis te gaan graven?

maria Nee - we leven niet nu

Jij leeft nu

Ik ben dood, al ben ik nog niet gestorven

elizabeth Voor de dood mogen mensen zoals wij niet bang zijn

Wij hebben een lichaam dat gekwetst kan worden

Maar pijn gaat voorbij - de geschiedenis blijft

maria En dat kom jij mij vertellen?

Jij die mij mijn functie hebt ontnomen?

Dankzij jou ben ik geen koningin maar enkel iets lastigs dat
verdwijnen moet

Door jou heb ik minder rechten dan mijn laagste bediende

Door jou...-

Waarom doe je dit, Elizabeth?

Waarom ben je hier?

sileas Maria

U moet zich niet opwinden - ik zie dat het u moe maakt en dat
doet u geen goed

Zal ik u naar uw kamer brengen?

maria Ik ga wel alleen

Deze gevangenis die een huis wil worden genoemd is zo klein dat ik
er de weg zelf

kan vinden

Ik ga rusten, Elizabeth

Ik hoop dat ik in slaap val

Ik hoop dat ik droom dat jij hier weg bent

En als ik dan wakker word wens ik dat mijn droom is uitgekomen

Maria af

elizabeth Jij... Sileas - zo heet je toch?

Jij lijkt mij een vrouw met verstand

sileas Verstand?

Ik?

Ach...-

Ik weet dat het warm wordt als de zon schijnt

Ik weet dat als de deur op slot zit we het huis niet uit kunnen

De dingen die je nodig hebt, die weet ik, min of meer - maar verstand...-

Wat zou ik daar aan hebben?

Als ik iets bedenken kon, wie zou het dan willen horen?

Als ik bijvoorbeeld zou zeggen: zo moet er met mijn meesteres Maria niet worden om gegaan - wie trekt zich daar dan iets van aan?

elizabeth Sileas

Wil jij dit tegen Maria zeggen:

Jij moet haar vertellen dat alles goed zal zijn

Dat de dood geen straf is, maar een waardig einde

En dat er geen dood is die sneller komt dan die van de scherpe bijl

Een flits - en dan is het voorbij

Zeg haar dat ze niet bang moet zijn, dat iedereen haar tot op het laatst zal behandelen met alle waardigheid die haar toekomt

En Sileas, je moet haar zeggen dat ooit haar Schotland en mijn Engeland verenigd zullen worden

sileas Ik moet doen wat u me opdraagt, Elizabeth

Maar ik kan toch alleen maar denken: waarom zegt u haar dat zelf niet allemaal?

elizabeth Mijn woorden zijn voor haar vergif

Ik doe mijn best maar ik merk dat ze naar mij niet luisteren wil
sileas Ik zal doen wat u van me vraagt

Al geloof ik niet dat iets of iemand haar gerust kan stellen

elizabeth Je weet, Sileas - of je weet niet, wat kan mij dat
schelen - je weet dat als het vonnis wordt voltrokken, als het uur
van haar dood komt - dat ze dan voorafgaand aan de bijlslag de
beul vergeving zal moeten schenken - het moet hem vrij staan om
zijn zware taak uit te voeren

Hoe ketters Maria ook is, ze zal toch niet vergeten zijn dat zo'n
pardon haar Christenplicht is

En zoals ze die dienaar van de dood straks een rustig geweten zal
geven - op diezelfde manier moet ze - ik eis dat van haar - moet ze
ook mij vrij pleiten - moet ze hardop uitspreken dat ze begrijpt
wat mij te doen staat, dat Koningin Elizabeth enkel haar functie
uitoefent en geen hoger doel kent dan het welbevinden van haar
land

sileas Ik begrijp wel dat u dat van Maria verlangt - maar kunt u dat
menselijk van haar verwachten?

elizabeth Menselijk?

Menselijk is ook maar een woord

sileas Kunnen menselijk en koninklijk niet samen gaan?

elizabeth Wat ik heb moeten doen, wat ik zo vaak tegen mijn wil
en tegen mijn gevoel in heb moeten doen, dat ging niet over Maria,
dat ging niet om Elizabeth

Wij mensen, we leven maar kort

Niets is zo vluchtig als het lot van een enkele sterveling

Maar het land, de geschiedenis, de vrede waar het volk in leeft -
die blijven, die hebben alles met de eeuwigheid te maken
Daar doe ik het voor
Ik wil dat ze over honderd, over vijfhonderd jaar nog altijd weten
wie het is geweest die haar leven voor dit land gegeven heeft
Daar moet ook Maria van doordrongen zijn
sileas Het is zo helder als water dat net uit de bron komt, wat u
daar allemaal zegt
Ik begrijp dat dit voor u een plicht is die niet licht valt
Maar ik zie hoeveel pijn het haar doet
Ik vraag u, Elizabeth
Ik vraag het met alle deemoed die ik op kan brengen
Laat Maria met rust
Laat haar hier in dit kille kasteel zonder hindernissen zoveel als
mogelijk is genieten van haar laatste lente, haar laatste zomer
elizabeth Ik zeg het je nog een keer: ik ben geen mens en mijn
motieven kunnen niet menselijk zijn
Ik ben een koningin

maria Ik wil dat je me helemaal wast, Sileas

Ik wil dat je me iets schoons, iets nieuws aantrekt

Ik werd vanochtend wakker en toen rook ik dood en bederf

Ik keek naar mijn kamer, naar mijn kleren, naar mezelf en ik zag
niets anders dan morsige versletenheid

Ik wil dat niet

Ik wil dat alles weer fris en licht kan zijn

Dat je de dingen om je heen aan wilt raken, dat ze je kracht geven

Dat moet het leven zijn, het leven waar ik aan vast wil houden

sileas Ik zal het doen, Maria

Ik haal alle lagen weg totdat u zo bloot bent als een net geboren

kind en ik maak u schoon met een zachte, sterke spons

Dan pak ik zijden kousen en een wit linnen hemd uit de kast

Ik klop uw schoenen schoon en ik borstel uw pruik tot hij glanst

Maria zal fris en mooi zijn, alsof er een wereld op haar wacht

maria Jij begrijpt me, Sileas

Jij weet wie ik ben

sileas Niemand weet ooit wie een ander is

En zeker ik kan niet weten wie een koningin is

Net zo min als u er een idee van hebt wie ik ben

maria Ik wil mijn best doen

Wie ben jij, Sileas?

Vertel me iets

sileas Voor mensen zoal ik

Zijn altijd de meest nabije dingen belangrijk

Het weer dat het leven beïnvloedt

De grond die hard en droog kan zijn of juist zacht en zwart en vruchtbaar

Het lichaam waarin wel of niet voldoende kracht zit om te werken...-

Voor het volk zijn dat de belangrijke zaken

Het volk maakt zich niet druk om wie er op de troon zit, tegen welk land oorlog wordt gevoerd of met wat voor woorden en gebaren

God wordt geëerd

Het volk weet dat het nergens recht op heeft

Dat het blij moet zijn met wat het krijgt toegeschoven door de hoogste macht

Wie tot dat volk behoort, zoals ik, heeft, net als u, herinneringen aan een jeugd

Ook wij hebben die dagen gekend dat de wereld nog geen grenzen had, gouden ochtenden toen alles nieuw was, stemmen van dun glas waarmee woorden werden gevormd die nooit eerder waren uitgesproken

Ook wij zijn gelukkig geweest omdat we zoveel nog niet wisten

Maar ik zie, Maria - ik merk het elke dag, nu ik voor u werk - voor u is die zachte tijd nog dichtbij

Zoals ook uw handen nog zacht zijn

als die van een meisje

Voor ons is het anders: wij vinden van die eerste jaren later niets meer terug - een leven van ploeteren en zwoegen heeft ons te ver weg gedreven

Het volk, Maria, het volk is niet met uw gevechten bezig

Het volk weet dat rechtvaardigheid niet bestaat en dat je hard moet lopen om vooruit te komen

Dat je nooit gelijk zult krijgen zonder er voor te vechten

Dat je zelf moet zwemmen als je niet verdrinken wilt

Het volk eet, of het heeft honger

Het drinkt of het heeft een droge keel

Het woont veilig en beschermd of het zwerft over de velden

Het vecht zich iedere dag opnieuw een weg naar de vrijheid die het nooit bereiken zal

Voelt u zich beter, nu?

Frisser?

Ik zal de zachtste handdoek voor u pakken die ik vinden kan

elizabeth Je zult het misschien niet willen horen, Maria

Maar mij doet het goed om hier bij jou te zijn

maria En waarom zou ik dat niet willen horen?

elizabeth Omdat...-

Ik dacht...-

Jij wenst mij alleen maar slechts toe, toch?

Misschien kan ik dat ook wel begrijpen...-

maria Denk niet te snel dat je mij kunt begrijpen

Jij ondergaat niet wat ik moet doorstaan

Maar - geloof me - ik ben blij dat je het prettig vindt op

Fotheringhay

Is er in ieder geval iemand die het hier naar haar zin heeft

elizabeth Ik weet niet hoe je dat bedoelt...-

Laten we even rustig zitten, samen

Gewoon, als wie we zijn en zonder dat de geschiedenis of andere

ellende tussen ons

in staat

maria Hm...-

Jij hebt die vrijheid - ik niet

Maar het is goed

Ik ben moe genoeg om te willen zitten

elizabeth Moe?

Ik heb dat woord uit mijn taal verbannen

Ik kan me geen rust veroorloven

maria Wat dacht jij eigenlijk, toen je mij voor het eerst hebt gezien?

Zag je de duivelsdochter waarvoor ze je hadden gewaarschuwd?

Snoof je de geur van continentale wellust op?

elizabeth Nee, natuurlijk niet

Ik ben een vrouw en ik ontmoette een andere vrouw

Ik zag dat jij jonger bent dan ik

Ik herkende onze familietrekken

Ik zag dat je vroeger heel mooi moet zijn geweest

maria Vroeger...-

Alles wat er toe doet is vroeger gebeurd, zo voelt het

Ik heb met razende vaart door de wereld gereden - maar die reis is afgebroken en nu sta ik al heel lang stil

Om me heen een leeg landschap en, daar niet heel ver voor me, een horizon die in de mist verdwijnt

elizabeth 't Is fijn om naar jou te luisteren

Al zijn je woorden donker en droevig

Kom op, Maria - we zijn hier nu - laat me naar je kijken en vertel me nog iets...-

Over jou...-

maria Nee, wacht...-

Als we hier dan samen zitten en als we praten, dan wil ik toch ook iets van jou weten...-

Is het echt waar, Elizabeth - is het waar wat ik altijd over jou gehoord heb - dat jij nooit - nooit in je leven...-

Dat jij nooit...-

Met een man...-

elizabeth Is dat echt wat je van me weten wil?

Ben ik daarin dan zo bijzonder?

Goed - ik zal het je zeggen - het is waar

Toen ik een meisje was, toen voelde ik alleen maar weerzin

Mannen en jongens waren vreemd voor mij en alles in me ging op slot zodra ze in mijn buurt waren

Af en toe was er wel eens zo'n jong lordje die bij het dansen zijn hand op mijn heup wilde leggen of die tijdens een ontvangst mijn blik probeerde te vangen

Maar dat was olie op water - ik wist heel goed wat onbenaderbaarheid inhield

maria Maar had je dan nooit zin in ze?

Mannen zijn aandoenlijk, toch?

Die zogenaamde kracht van ze, die alleen maar lucht en water is...-

En ze kunnen je toch ook iets geven

Iets...-

Een soort pijn, die toch ook goed voelt...-

elizabeth Later is er wel iets daarvan wakker geworden

Toen heb ik ook iets gevoeld dat je vrouwenhonger zou kunnen noemen

Maar ik heb het snel kunnen onderdrukken

Ik wilde niet

Ik wilde geen schoot zijn, geen gat, geen voorwerp van andermans begeerte

Ik wilde Elizabeth zijn - een eiland - een rots op een eiland

maria Mij hebben ze altijd willen koppelen en ik liet dat gebeuren

Ik was onrustig als de plek naast mij leeg was

Ik heb nooit zoveel macht gehad als jij - misschien heb ik daarom naar bedden gezocht om over te heersen

Bedden en mannen

Ik heb altijd willen horen dat ik mooi was

Ik heb me altijd sterk gevoeld wanneer ik wist dat ze achter me aan liepen

elizabeth Maar je hebt ook - dat klopt toch?

Of hebben ze me dingen verteld die niet waar zijn?

Je hebt ook nee geschud met dat hoofd van je - en dat was dan het einde?

Het einde van je man, van je minnaar...-

Darnley, Rizzio, Bothwell...-

Ze zijn dood, of ze zuchten in een ver verbanningsoord

En jij hebt ze voor hun lot niet behoed

maria Ach, weet je...-

Ik heb nooit een land gehad om te besturen, zoals jij - ja, Schotland, maar wat stelt dat voor wanneer je eenmaal weet wat je nog meer zou kunnen krijgen?

Ik ben door de jaren heen mijn eigen koninkrijk geweest

Het rijk Maria

Dat rijk heb ik zo goed mogelijk en met alle tactiek die ik op kon brengen verdedigd

Ook daar hebben we mannen voor nodig, dat weet jij toch ook, Elizabeth?

Jij laat ze dan wel niet met je slapen, maar ook jij spant ze toch telkens weer als paarden voor de wagen van je heerszucht?

elizabeth We hadden het over jou en niet over mij

Over jou en de mannen

Wil jij trouwens geen thee?

Zal ik die meid van je roepen?

maria Ja...- Nee...-

Ik hoef niets, ik zit hier goed

Ach, die mannen...-

De meesten zijn toch blinde sukkel

Toen ik veertien was, dat weet je, had ik een bloedarm Frans

jongetje naast me staan - hij moest mijn man zijn, maar ik

ondersteunde hem meer dan hij mij

Toch heb ik juist voor hem, voor die dauphin, die Valois, nog het meeste respect

Hij wilde niet meer zijn dan hij was - hij was niet veel - en al snel was hij dood

En ik had niets meer te zoeken in Frankrijk, dat heerlijke land

Voor mij waren de hooglanden en de schrale Schotse lucht bedoeld

Toen zijn die anderen gekomen...-

Henry Darnley - wat een dom en ijdel mannetje was dat - getrouwd met mij, maar verliefd op zijn eigen spiegelbeeld - je hebt hem gekend, toch?

Zijn enige goede daad is geweest dat hij met mij geslapen heeft, waarna ik mijn zoon kon baren

Maar afgezien daarvan...-

Hij dacht dat hij heel wat was omdat hij mij had...-

Maar hij had mij niet, ik had hem - dat merkte hij pas toen het te laat was...-

Zijn dood heeft mij lucht gegeven - hoe tijdelijk dat ook was
En - wie noemde je nog meer?

Rizzio - David Rizzio

Jij weet dat misschien niet, Elizabeth - maar wat je hoort over
Italianen, dat is waar

Italianen...- Ze zien zich zelf als de kinderen van Nero en Caesar, ze
denken dat ze zo mooi zijn als een marmeren Apollo, maar het zijn
moederskindjes die zoveel noedels hebben gegeten dat alles meel
is geworden: meel in hun hersens, meel tussen hun benen...-

elizabeth Je maakt me niet jaloers

Ik ben blij dat zo'n parade mij bespaard is

maria 't Is zoiets als een verslaving: als je eindelijk krijgt wat je
hebben wil is het effect heel snel voorbij - maar zit je zonder, dan
voel je je ellendig

Voor die paar tellen gelukzaligheid doe je toch alles

Zolang ik iets waard was heb ik ze gezocht - en zij zochten mij, die
mannen

James Bothwell was mijn laatste

Met hem heb ik het goed gehad

Hij begreep me en hij kon me aan

Dat hij iedere nacht naast me lag was voor mij geen straf

Toch is ook dat slecht afgelopen - ook daar weet jij alles van

Hij is het land ontvlucht, ik verloor mijn positie en ik kwam hier in
Engeland terecht

Vanaf die dag - het is meer dan twintig jaar geleden - heb ik geen
liefde en geen avontuur meer gekend, zijn er geen mannen meer
die iets van me willen

Ik leef al zo lang net zo kaal en kuis als jij, Elizabeth
elizabeth Ik weet het - wij zijn zusters
maria Zusters, van wie er een een mes tussen haar tanden heeft
elizabeth Laten we het daar nu niet over hebben...-
Even geen verschillen, tussen ons
maria Voor mij is het moeilijk om aan iets anders te denken dan aan
wat me elke dag bedreigt

maria Dus het gebeurt, binnenkort?

Mijn vonnis wordt bekrachtigd en dan
gebeurt het?

Dan wordt het executiecircus opgetuigd?

Dan zul jij terzijde staan en glimlachend gadeslaan hoe een door
jouw gezag gewettigde moord wordt gepleegd?

elizabeth Ik zal niet staan te kijken en ik zal niet lachen

De dood, die is voor mij nooit een vreugde geweest en zeker jouw
dood zal mij niet vrolijk stemmen

Als je mij echt zou kennen, dan zou je dat weten

maria Ik zou willen dat je zo dichtbij staat, wanneer het staal mijn
hals raakt, dat mijn bloed dat opspat op jouw huid terecht komt
En dat je, volgens de oude vloek, die plek dan nooit meer schoon
zult kunnen wassen

elizabeth Ik verzeker je, Maria

Als het gebeurt, die daad met de bijl - wat volgens mij nog lang
niet zeker is, maar wat weet ik?

Als het al gebeurt zal ik zeker niet dichtbij zijn

Ik wil de koningin van het leven zijn en niet van de dood

maria Waarom niet?

Het is toch jarenlang jouw grootste wens geweest dat Maria niet
meer zou bestaan?

Geniet dan volop, nicht Elizabeth, van het moment waarop die wens werkelijkheid wordt

elizabeth Ik zal er niet zijn, het spijt me

Op dat beslissende moment zul je alleen zijn

Ik, ook al ben ik jouw familie en ook al houd ik van je zoals koninginnen dat doen

Op dat ogenblik ben ik niet in je nabijheid

In eenzaamheid zul je de stap zetten van hier naar daar - van je aardse rechters in hun wreedheid naar de eeuwige rechter in zijn wijsheid

maria Je zult er niet zijn, omdat je bang bent

Te bang en te laf ben je, om mij op dat moment te durven zien

elizabeth Je moet toch echt begrijpen, Maria - ik ben de koningin van dit land

Ik zie niet alleen - ik word ook gezien

En ik wil niet dat ze me aantreffen op plekken van straf en dood

Het spijt me, Maria - ik ben hier nu met jou en ik voel de plicht om te luisteren naar wat je te zeggen hebt - maar ik houd voor jou niet verborgen dat ik je op enig moment volledig los zal laten

Dan is Maria niet meer dan een onderdeel van het verleden dat door de nieuwe tijd is overwonnen

maria Denk dat maar - denk maar dat loslaten bestaat

Weet nog maar niet dat wroeging en spijt ervoor zullen zorgen dat jij van mij nooit verlost wordt

Dat mijn door jouw toedoen beëindigde bestaan als een lelijk

litteken je bleke Britse huid zal blijven ontsieren

elizabeth Maria...-

maria Nee, Elizabeth - je hoeft niets te zeggen

Niets dat niet werkelijk uit jouw diepte komt

elizabeth Maria - jij moet dat toch weten:

het is het grotere belang dat ons lot bepaalt

Als we vooruit willen met de wereld, dan is het onvermijdelijk dat

mensen die de vernieuwing tegenhouden opzij worden gezet

Jij hoort bij de geschiedenis, Maria

Jij bent als koningin geboren, met het oude geloof - en dus denk je

dat je op van alles recht hebt - dat iedereen jou moet erkennen in

alles wat je opeist

Ik behoor tot het nu

Tot de toekomst

Ik weet dat je niets krijgt zonder er hard voor te werken

Dat elk bezit, elke positie vluchtig en wankel is

maria Het oude geloof is het enige geloof - maar ook afgezien

daarvan is alles onzin wat je zegt, Elizabeth

Ik ben jonger dan jij, ik heb meer van de wereld gezien

Dus hoezo hoor ik bij de geschiedenis?

Wat weet jij van de geschiedenis?

En van de toekomst?

Jij hebt enkel zondagen gekend

Ik heb altijd hard moeten werken

sileas Maria

Uw bed is schoon, met koele gladde lakens

Ik denk dat het uur is gekomen om te

gaan rusten

Wie weet wat de dag van morgen voor verschrikkingen brengt
Dan moet uw hoofd helder zijn en uw
lichaam sterk
Kom, Maria
Elizabeth doet de kaarsen wel uit
Misschien blijft zij hier nog wat zitten,
in het donker

maria Luister alsjeblieft naar me, Sileas

Ik moet kunnen praten - anders stik ik

sileas Ik luister

Heb ik ooit iets anders gedaan, Maria, dan alles wat u zegt geduldig
anhoren?

maria De nacht hoort rust te bieden

De stille troost van het zwart

Maar mij is dat niet gegeven: ik kan 's nachts niet slapen

Dan raak ik met de toppen van mijn vingers voorzichtig mijn nek
aan - op de plek waar straks het staal me zal raken

Waarom heeft heel mijn leven en waarom hebben al mijn liefdes in
het teken gestaan van mislukking en verraad en ondergang?

Toch niet omdat ik zelf dat zo gewild heb?

sileas U bent als Stuart geboren, Maria - daar komt het door

U draagt de macht, de machtswellust en het machtsverlies van
zoveel generaties koppige Schotse heersers met u mee

De kracht van dat boze bloed is sterker dan die van uw eigen wil

U moet gaan waar die kracht heen leidt

maria Naar deze kamer die mij toegewezen is en waar ik niet veel
meer bezit dan de kleren die ik draag

Tegen het einde van iedere nacht

In het bleekste uur, als de zon bijna op komt

In dat uur van bang afwachten word ik bezocht

Door de spoken van leven en dood

sileas Wat is leven anders, Maria

Dan langzaam leren hoe je je neerlegt bij de onontkoombaarheid
van de dood?

maria Hoe weet jij zulke dingen?

sileas Kijken en luisteren, dat is voor een mens genoeg

Kijken naar hoe alles zich voltrekt

Hoe we denken dat we kunnen doen wat we willen, terwijl we niet
meer zijn dan zwerf-stenen die van de helling af rollen

Dat zien, dat weten

Zo heb ik mijn verstand gescherpt

maria Ben jij nooit bang, Sileas?

sileas U weet het zelf, Maria: geboren worden betekent de angst te
leren kennen

Natuurlijk ben ik bang

Niet voor het einde, niet voor de eindigheid

Maar voor de kwellingen die daaraan vooraf kunnen gaan

En...-

Nee...-

Als u daarop doelt...-

Ik ben niet bang voor vijanden

Vijanden heb ik niet

Mij kapot maken zou niemand voordeel brengen

Ik leef een klein leven en daarom hoeft ook mijn angst niet groot te
zijn

maria Ik zou willen dat ik jouw plaats in het leven in kon nemen

Ja...-

Nee...-

Ik weet heel goed dat dat niet kan en dat ik het ook niet echt zou willen

Wie in het hoogland is geboren, die kan niet leven in het dal
sileas O, Maria

Waarom lopen de dingen niet anders dan ze doen?

Waarom, Maria, is over u recht gesproken dat alleen maar onrecht is?

Waarom ligt straks uw hoofd daar, op het blok?

Ik zou u zo graag nog een lang leven dienen...-

Waarom zal het zo niet gaan?

maria 't Is goed, Sileas

Maar we weten allebei: de vragen kunnen we stellen, maar op antwoorden mogen we niet rekenen

elizabeth Maria

Wat denk jij?

maria Waarom vraag je dat?

Waarover zou ik iets moeten denken?

elizabeth Hoe denk jij dat ik herinnerd zal worden?

maria Als de dief van een troon en als de beul van een vrouw die je zuster had kunnen zijn - hoe anders?

elizabeth Denk je niet dat...-

Zullen ze niet zien dat ik voor vrede heb gezorgd, hier op het Britse eiland?

Zullen ze niet bedenken hoe alles tot bloei is gekomen onder mijn bewind: de handel en de landbouw, de oorlog tegen de Katholieke vijand, de kunst en de wetenschap

Het gaat zo goed met Engeland...-

maria Een ander dan jij had over Engeland moeten regeren

Een ander had Engeland bij het enige ware geloof moeten houden

elizabeth Aan mij zullen ze denken - een vrouw zo sterk als een man, de Cleopatra van de nieuwe tijd

Mijn naam, als de vrouw die Engeland kracht gaf, zal onthouden worden

Iedereen zal weten wie Elizabeth geweest is

En jij?

Wat denk je?

Hoe wordt er later over jou gedacht?

Wordt er later nog aan jou gedacht?

Misschien...-

Aan jou zullen ze denken als aan vuurwerk dat te vroeg af is gegaan

Als aan de pop die dacht dat hij zonder poppenspeler kon bewegen

Als aan de vogel die nooit heeft gevlogen

Als aan een kar die is vastgelopen in de Schotse modder

Aan jou wordt gedacht omdat je de vrouw bent die het koningschap

veel te gemakkelijk kreeg en door eigen toedoen weer verloor

Queen of Scots, word je genoemd

Maar je bent vooral de koningin die heerst over het verlaten

slagveld van haar ijdelheid en haar ambities

maria Ik werd geboren

Een paar dagen later al is er een kroon op mijn hoofd gezet

Naar de eisen van die waardigheid heb ik altijd geleefd

Mijn leven moest een koninklijk leven zijn

Ook wat ik verkeerd heb gedaan waren de fouten van een koningin

elizabeth Wat denk je, lieve nicht?

Hoe wordt er later over mij gedacht?

maria Ik zal er voor zorgen

Dat tot in de verre toekomst niemand kan denken aan Elizabeth

Zonder ook de naam van Maria te noemen

Maria, die in naam van Elizabeth vermoord is

Want zo zal het gaan, toch?

Lieve nicht?

Queens ging op 7 november 2015 in première in theater Frascati in Amsterdam

De voorstelling werd gemaakt en gespeeld door:
Janneke Remmers, Joachim Robbrecht en Manja Topper

www.doodpaard.nl

Rob de Graaf (Amsterdam, 1952) schrijft theaterteksten voor onder andere Nieuw West, Dood Paard, De Gemeenschap en Keesen&Co. Voor zijn werk ontving hij de Prosceniumprijs, de Charlotte Köhlerprijs en twee keer de Taalunie Toneelschrijfprijs.

www.watergat.nl

Toneelwerk o.a.

Queens - 2015

*Beton** - 2014

Stand up, lie down - 2014

*De avond (English spoken)** - 2014

Vuurvrouwen - 2014

*Botox Angels** - 2014

White Lies - 2013

*There is a discussion** - 2013

*Colombina** - 2013

*In die nag** - 2012

*Pleinvrees** - 2012

Germanisch depressief - 2011

*Freetown** - 2010

*Interest** - 2009

*Met Joran aan zee** - 2009

*Stalker** - 2009
*Amateurs** - 2008
Het harde rood van mijn gelijk - 2006
AHAB - 2006
Vrede - 2006
*Schuur** - 2006
Love - 2005
Geslacht - 2004
Pony - 2003
Neanderdal - 2001
Ko - 2001
Rob - with a little help from my friends - 2000
Mission Impossible - 1999
Nu zou hij moeten spreken - 1997
2SKIN - 1996
Metamorphosen - Faces of Death - 1995
Les enfants du paradis - 1992
En een kleine jongen zal ze hoeden - 1991
Oost, een experiment - 1991
A Hard Day's Night - 1991
Pavlov - 1990
Lever - 1990
Pygmalion - 1989
*Rinus** - 1987
We hebben je op het toneel gezien. Je stond daar maar en je deed niets - 1978

* Deze teksten verschenen eerder in de reeks van De Nieuwe
Toneelbibliotheek (# 7/8, 17, 18, 30, 62, 71, 107, 134, 140, 153, 184,
215, 241, 253)